En zoo geschiedde. De zaak werd overgedaan. Echter niet dan nadat Tom, van wien hij, toen hij hem eenmaal beter leerde kennen, natuurlijk was gaan houden, op zijn voorspraak bij een bevriende firma een goede betrekking gekregen had. Hij verdiende al spoedig door zijn vlijt en flinkheid zooveel, dat hij een gezin, zij het ook op bescheiden voet, onderhouden kon.

En Tom en Nans trouwden toen.

Twee jaren zijn er voorbijgegaan, en in dien tijd is het gebleken, dat ze elkaar niet volkomen begrijpen. Zij, in den aanvang plooibaarder en teederder, als ontbloeid in het licht van het nieuwe geluk, was, allengs weer gewend aan haar nieuwen levensstaat, weer heerschzuchtig geworden evenals vroeger ; èrger dan vroeger. Want voor en tijdens hun verloving had haar toch nog steeds iets weerhouden : de mogelijkheid, dat zij hem van haar vervreemden zou. Sinds zij echter getrouwd waren, woog dit niet meer, en toen de droom van hun eersten liefdestijd voorbij was, kwamen haar oude hoedanigheden weder meer en meer naar voren. Zij heerschte, zij deed wat zij wilde ; zij liet zich gelden waar er maar gelegenheid voor was, wel wetend, dat Tom haar zou blijven verafgoden, ja haar wellicht om haar luimen nog meer aanbidden zou dan ooit ; hij met zijn opvatting van liefde — de dienende, de goede, de welwillende liefde — werd door haar luimen en invallen in de gelegenheid gesteld die hem eigen opvatting der liefde in zijn leven toe te passen. Maar hoe meer hij toegaf, hoe meer zij eischte.

En zoo gaandeweg was de verhouding tusschen de echtgenooten meer en meer gespannen geraakt. Tom voelde, dat zóó het geluk niet bestendig wezen kon ; hij verdroeg haar luimen nog, hij kon niet anders, maar binnen in hem was een groote omkeer gaande. Er was geen rust meer voor hem. Met haar grenzenlooze veeleischendheid, die reeds in een tyrannie ontaard was, joeg zij hem steeds verder. Waarheen ? Tot waar geen uitweg meer was ?. . . .

Een weidsch riviergezicht op West-Nieuw Guinea (De binnenhaven van Fak Fak).

Op 'n avond ontmoette Tom een oudvriend, Raaf Wond.

— Hè, hè, wat loop jij in mekaar gedoken, mijn beste, riep Raaf opgewekt, terwijl hij hem met zijn stok een tikje op den rug gaf, — hoofd op, jongen, je bent gekromd als 'n Turksche sabel... En wat 'n somberheid, mijn kameraad, je lijkt wel een schuwe nachtvogel. Steek den kop uit de veeren. Rechtop ! Zóo. Nu zie ik je gezicht ten minste. Laat eens kijken. Wat scheelt eraan ?

Het werd alles op gekscherenden toon gezegd, maar het gelaat, waarin hij nu blikte, leek hem den lust tot schertsen wel te benemen. Op ernstigen toon ging hij althans verder : — Maar vadertje wat scheelt eraan ? In de jaren dat we elkaar niet zagen, heb ik me over jouw afwezigheid aldoor getroost met de gedachte, dat jij de gelukkigste man ter wereld was. Naar mij, zijn ouden kameraad van alle-dag kijkt hij niet meer om, zei ik in mezelf, — en dat is geen wonder, want die jongen heeft zoo'n door-en-door gelukkig huwelijksleven. Er bestaat niets meer voor hem dan zijn vrouw, die hij aanbidt. . . Ik had me voorgesteld, dat je, als ik je ooit weerzag, eruit zou zien als de zon zoo glanzend, zoo verblindend glanzend van geluk, dat ik de oogen van je af zou moeten wenden voor dat licht, ik de arme vrijgezel, die gewend ben in het donker van de eenzaamheid-zonder-liefde te leven als een das in zijn hol. . . En nu, . . . zie ik je bedrukt en somber weer zoó als ik me nooit had voorgesteld, dat jij, met je heerlijke humeur ooit worden kon. Jongen, scheelt er iets aan ? Kan ik je helpen ? Zeg op. Ik heb nog altijd veel vriendschap voor je. . . Stort je hart uit. . .

En hij keek Tom zoo deelnemend aan ; er was zulk een geweldige goedheid des harten in zijn blik, dat deze plotseling van een grenzenloos zelf-meelijden werd bevangen. Het weerzien van dien hartelijken kameraad had zijn ziel als met een schok getroffen.

Zijn oogen werden vochtig — ja, zei hij, — ik ben ongelukkig, jongen, diep ongelukkig.

— Loop met me op, noodde Raaf, en onder het voortwandelen op een stille gracht, waar geen menschen gingen, verhaalde Tom van al het geleden leed der laatste jaren ; van Nans' heerschzucht en veeleischendheid, van haar grenzenlooze verspilzucht en luchtige levensopvatting. En van zijn eigen toegeven, altijd maar weer, aan haar luimen. . .

Uit liefde, zei hij, — ja, wezenlijk en waarachtig uit liefde. . . of misschien noem jij het uit zwakheid. Ik weet zelf niet wat het is. Maar ik doe het nu eenmaal. Ik kan en kan haar niet weigeren. En toch voel ik tegelijk, dat het niet kan. Ik zal me nog ruïneeren. Ze zeurt en dwingt me nu weer dagelijks om een bontstel, dat honderden guldens kosten moet. En, zoo waarachtig als ik hier naast je loop : ik kan het niet betalen. . . . Maar al deed ik het, al gaf ik het haar, denk niet, dat ik er liefde van haar voor terugontvangen zou. Integendeel, hoe meer ik haar eischen inwillig, hoe meer ze mij verwaarloost. Hoe meer ze wandelt, hoe meer ze pronkt, graag op de straat in de drukke uren, of in de tea-rooms, of in de winkels, of afspraken met vriendinnen. Het huiselijke leven en ik. . . dat bestaat niet meer voor haar. . . . Ik ben ten einde raad, ik heb niets meer aan mijn leven. Een omgang vol misverstand ; plagerijen en gedwing van haar kant. Zoo'n huwelijksleven is een hel. . .

Raaf had aandachtig geluisterd. Zijn opgewektheid was verdwenen.

— Arme kerel, zei hij zacht, arme kerel, maar je doet het je eigen aan, hoor. Wil je van mij een raad hebben ? Weiger haar eens een- of tweemaal ; vierkant weigeren. Dan zal je eens wat anders zien. . .

— Maar dat kan ik niet. . .

— Puh, puh, dat zeg je omdat je het nooit hebt geprobeerd. Eerst eens probeeren. En. . . je zult zien.

Er was veel voor noodig om Tom te overtuigen, maar na lang praten, aldoor wandelend, was hij zoover, dat hij zijn vriend beloofde, het eens te probeeren,. . . al moest hij zeggen, dat hij er niets in zag. . . .

Den volgenden middag gebeurde het inèèns. Vóór Tom zelf het wist ; vóór hij zijn weifelingen, zijn bedenkingen overwonnen had, was er een botsing tusschen hem en Nans.

Hij was dien middag verplicht, daar een zakenvriend hem zou komen afhalen, een uurtje langer dan gewoonlijk thuis te blijven. Zij dronken zoodoende al iets later dan gewoonlijk koffie en, nauwelijks klaar daarmede, was Nans alweer opgestaan om in de slaapkamer zich verder te kleeden en de laatste hand aan haar toilet te leggen.

Het prikkelde Tom bovenmate. Hoe graag had hij voor dien enkelen keer dat hij eens op zijn gemak kon koffie drinken eens nog een kwartiertje rustig blijven zitten. Eens huiselijk, eens gezellig voor een enkelen keer, dat zulks mogelijk was. Al had zij nu dezen dag, dat eène uur, dat zij hem aan gezelligheid had kunnen geven, opgeofferd. . . Gegriefd stond hij op, liep naar de slaapkamer. Daar vond hij haar met den mantel reeds aan, den wijden plooienmantel met de groote opgenaaide zakken, de zijden das om den hals geworpen, den zwart fluweelen steekhoed reeds op het hoofd. Ze was juist bezig haar fijne handschoentjes over de vingers te schuiven. — Waar ga jij heen ? vroeg hij, ingehouden.

Op haar gelaat kwam een tartend lachje, waarmede zij eigenlijk haar verlegenheid wel leek te willen verbergen.

— Je hadt me toch nog wel eens een kopje koffie kunnen inschenken,. . . begon hij

— Het staat toch op tafel, . . braveerde ze hem

— Je bent vriendelijk, heel vriendelijk, dat ik het tenminste nemen mag. Maar, Nans, weet jij wel, dat jij het mij behoort te geven, dat jij me behoort te bedienen en voor me te zorgen,. . . dat dat jouw taak is, zooals de mijne is, den kost voor het gezin te verdienen.

— Mooi, smaalde zij, terwijl ze met een blik vol minachting hem aankeek, — mooi, ik jou bedienen ! Hoe kom je ineens zoo ? Wat mankeert je vanmorgen. . .

En Tom nu uitbarstend :

— Mij mankeert een goeie, zorgzame vrouw. Mij mankeert liefde en geluk in mijn huis. Mij mankeert alles wat het leven goed maakt. Mij mankeert zelfs het geringste beetje waardeering voor wat ik doe. En wat doe ik niet ? Weet jij wel, dat ik me voor jouw ellendige veeleischendheid in de grootste schulden gestoken heb, die ik misschien nooit, nooit van mijn leven betalen kan . . . weet je wel, dat ik soms radeloos ben, dat ik niet slapen kan uit angst voor wat me alles boven het hoofd hangt. . . Het is afschuwelijk. Een ring van f 350 gulden, dien jij met alle geweld moest hebben, — het is meer dan een maand salaris van me. Voor een avondmantel, dien ik in geen jaren kan afbetalen... Voor wat al niet van je luimen en invallen. . . . . En was je me er nog dankbaar voor, bewees je me nog, al was het nòg zoo zeldzaam, tenminste eens, dat je mijn liefde waardeerde.. Maar ik heb er genoeg van. Het is uit. Uit. Voor goed. Je kunt voor mijn part gaan wandelen. Ik zal je niet tegenhouden, maar denk niet, dat ik vanaf dit oogenblik aan èèn van je buitensporigheden zal toegeven. Dat fluweelen mantelpak, dat je me gister hebt afgedwongen met allerlei mooie praatjes, is binnen een kwartier door mij afbesteld. En er komt niets, niets meer dat niet strikt noodig is. Ik zeg het je nu, voor het eerst en voor het laatst tegelijk. Het is afgeloopen met je tirannie. Niets, niets zal ik er meer aan toegeven. Zoo waar. . . zoo waar. . als ik van verdriet en van armoe en ellende door jou vóór mijn tijd het graf zal ingaan. . . .

Wit van woede, zweeg hij.

En Nans, die niet gewoon was, zoo te worden toegesproken, rilde van schrik om zijn toon, om zijn gansche optreden, iets wat zij nooit van hem verwacht had. Ze zag zijn hevige opwinding, en hoe hij zelf als een riet beefde. Meelijdend trok ze de schouders op.

— Ben je uitgepraat, mijnheer ! lachte ze tartend.

— Ja, ik ben uitgepraat, zei hij in felle geëxalteerdheid ; — en jij ook. Jij ook. Jij zult voor mij zwijgen. Versta jij ? Jij zult voor mij zwijgen uit eerbied. Uit eerbied voor al het leed dat ik van je heb verdragen. En God weet, dat dat veel is. . . . . .

Verwarder en verwarder was Nans door zijn houding. Maar bits zei ze, zonder hem echter frank daarbij aan te zien :

— Je zult wel wijzer wezen. Ik ben je keukenmeid niet. Beveel jij je soort menschen maar. . . mij niet. . .

— Mijn soort, schoot Tom nu bitter uit, wel wetend dat zij hem aldoor in zijn burgerlijke afkomst wilde kwetsen, — mijn soort is te goed om door jouw soort te worden vermoord. . . langzaam vermoord. . . En nou zwijg je. . . versta je ?

Hij naderde tot vlak voor haar, en dreigend stak hij de hand op.

— En nu is het goed begrepen : Vanaf vandaag zal *ik* zeggen wat er gebeuren moet. Niet *jij*. Jóu is het niet toevertrouwd. . . . En ik zal wachten tot je me begrepen hebt. . . . en daar blijk van geeft. Verstaan ?